

джерело права», «що застосовується лише в окремих випадках, у разі виникнення колізій» та сприяти виробленню поглядів на ЄКПЛ та рішення ЄСПЛ як важливий інструмент для утвердження та належного гарантування захисту прав людини.

1. Європейська Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 1950 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004

2. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23.02.2006 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>

3. Constitution of Argentina, 1853 (reinst. 1983, rev. 1994). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=282508

4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/print1386402475172462>

5. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2747-15/print1389900054266396>

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ В УКРАЇНІ

Ішук С. І.

кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права

Національного університету «Острозька академія»

Одним із зобов'язань держави стосовно громадянського суспільства є нормативно-правове забезпечення процесу функціонування інститутів громадянського суспільства і, зокрема, прийняття спеціальних законів, які визначають їх правовий статус. В контексті сучасного конституціоналізму та конституційної реформи в нашій державі особливо актуальним є питання відповідності конституційних норм, якими гарантується право на свободу об'єднань, сучасним умовам функціонування та розвитку інститутів громадянського суспільства.

Закон України «Про громадські об'єднання» привніс істотні зміни у питання правового статусу таких організацій, більшість яких були зумовлені потребою адаптації вітчизняного законодавства до європейських стандартів у сфері правового регулювання неурядових організацій. Такі стандарти викладені у Фундаментальних принципах щодо статусу неурядових організацій в Європі від 5 липня 2002 року [6] та у Рекомендаціях Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам стосовно правового статусу неурядових організацій у Європі CM/REC (2007) 14 від 10 жовтня 2007 року [4]. Більше того, на невідповідність чинного Закону України «Про об'єднання громадян» таким стандартам вказав Європейський суд з прав людини у Рішенні по справі «Корецький та інші проти України» [5].

Однією із концептуальних змін Закону є новий підхід при визначенні видів самих об'єднань громадян. Законом України «Про громадські об'єднання» було введено новий термін – громадське об'єднання, яким відповідно до частини 1 статті 1 Закону є добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів [2].

Термін «громадське об'єднання», на наш погляд, є аналогом передбаченого попереднім Законом України «Про об'єднання громадян» терміну «об'єднання громадян» та використовується як загальний для інститутів громадянського суспільства, що створюються в результаті реалізації права на свободу об'єднання. Відповідно до статті 2 Закону, дія цього нормативного акта не поширюється на суспільні відносини у сфері утворення, реєстрації, діяльності та припинення політичних партій, релігійних організацій, непідприємницьких товариств, що утворюються актами органів державної влади, інших державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, асоціацій органів місцевого самоврядування та їх добровільних об'єднань, саморегулювальних організацій, організацій, які здійснюють професійне самоврядування, непідприємницьких товариств (які не є громадськими об'єднаннями), утворених на підставі інших законів.

Громадські об'єднання можуть створюватися у двох організаційно-правових формах: громадська організація (громадське об'єднання, засновниками та членами якого є фізичні особи) та громадська спілка (громадське об'єднання, засновниками якого є юридичні особи приватного права, а членами можуть бути юридичні особи приватного права та фізичні особи).

При застосуванні термінів, якими позначаються інститути громадянського суспільства, що підпадають під дію Закону, проблемним аспектом є питання узгодження таких термінів із нормами Конституції. Так, відповідно до статті 36 Конституції України право на свободу об'єднання може бути реалізоване шляхом утворення політичних партій та громадських організацій. Ідентичний підхід до термінології існував у Законі України «Про об'єднання громадян», який використовував термін «об'єднання громадян» для позначення двох інститутів громадянського суспільства – політичних партій та громадських організацій. Однак, норми Закону, який регулює правові межі втручання держави у конституційне право на свободу об'єднання у інститути, що не є політичними партіями, використовують новий для чинного законодавства України термін «громадські об'єднання» як загальний для позначення усіх таких інститутів. Основною термінологічною неузгодженістю у цій ситуації, на наш погляд, є те, що загальний конституційний термін «громадські організації» у Законі використовується лише як одна із організаційно-правових форм громадських об'єднань.

Громадська спілка як організаційно-правова форма громадянського об'єднання є новелою в законодавстві України, яка запроваджена передусім з метою дотримання європейських стандартів у сфері діяльності неурядових організацій. Так у Фундаментальних принципах щодо статусу неурядових організацій в Європі від 5 липня 2002 року (пункти 2, 15) та у Рекомендаціях Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам стосовно правового статусу неурядових організацій у Європі CM/REC (2007) 14 від 10 жовтня 2007 року (пункти 2, 16) передбачено право будь-якої особи, в тому числі юридичної, бути засновником та членом неурядової організації.

Окрім того, на право юридичних осіб щодо створення об'єднань громадян звертав увагу Конституційний Суд України у Рішенні від 13 грудня 2001 року № 18-рп/2001 (справа про молодіжні організації). Здійснюючи тлумачення норм статті 36 Конституції України, Суд вказав, що «утворення об'єднань громадян, зокрема громадськими організаціями, спілок між собою (як форми об'єднання) ґрунтується на реалізації відповідного права громадянами, які є членами цих організацій» [1, с. 120].

Разом з тим, питання про можливість юридичних осіб приватного права бути засновниками та учасниками громадської спілки, не у повній мірі відповідає нормам Основного Закону. Формальний аналіз статті 36 Конституції України дає підстави стверджувати, що учасниками та засновниками громадських організацій можуть бути лише фізичні особи. Крім того, враховуючи цілі та мету діяльності юридичних осіб, які полягають у забезпеченні певних потреб господарювання та майнових відносин, недоречно наділяти їх правами громадян на свободу об'єднання, які направлені на розвиток їх суспільної активності.

Іншою концептуальною зміною у правовому статусі громадських об'єднань в Україні, стало зняття обмежень щодо захисту інтересів виключно членів громадських організацій у своїй діяльності. Нормами Закону України «Про об'єднання громадян» (статті 3, 20) було передбачено право об'єднань громадян представляти і захищати свої законні інтереси та законні інтереси виключно свої членів (учасників) [3]. Законом таке обмеження знято та передбачено можливість громадським об'єднанням захищати права і свободи як членів таких об'єднань, так і будь-яких інших осіб.

З приводу вказаної новели можливо висловити зауваження, яке ідентичне критиці положення про право юридичних осіб бути засновниками громадських об'єднань: така ситуація, відповідаючи стандартам Ради Європи у сфері неурядових організацій, не у повній мірі узгоджується із нормами Конституції України, яка у статті 36 передбачає право громадян на об'єднання у громадські організації для захисту виключно своїх інтересів.

1. Конституція України у судових рішеннях / М.П. Орзіх, А.А. Зеров, Д.С. Терлецький. – К.: Юрінком Інтер, 2011. – С. 120.
2. Про громадські об'єднання : Закон України від 25 березня 2012 року № 4572-VI // Офіційний вісник України. – 2012. – № 30. – Ст. 1097.
3. Про об'єднання громадян: Закон України від 16 червня 1992 року № 2460-XII із змінами та доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 34. – Ст. 504.
4. Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам стосовно правового статусу неурядових організацій у Європі СМ/РЕС (2007) 14 від 10 жовтня 2007 року / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_937.
5. Рішення Європейського суду з прав людини по справі «Корецький проти України» від 3 квітня 2008 року (Скарга № 40269/02) [Електронний ресурс] / Європейський суд з прав людини. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-126013>
6. Фундаментальні принципи щодо статусу неурядових організацій в Європі, прийняті учасниками багатосторонньої зустрічі, організованою Радою Європи 5 липня 2002 року / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_209.

ЗМІНИ ДО КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ, ВНЕСЕНІ НА РОЗГЛЯД ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ: ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Ковальчук О.Б.

*кандидат юридичних наук, заслужений юрист України,
доцент кафедри конституційного та міжнародного права
Навчально-наукового інституту права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»*

Конституція – це фундамент, на якому зводиться будівля держави. Вона повинна захищати суспільство від тих, хто здійснює владу, адже у відносинах «держава-індивід» держава є потенційно сильнішою, може застосовувати до індивіда примусовий примус. Конституція покликана окреслити навколо кожної людини межі, яких ні держава, ні службовець переступити не може [1, с. 8-9]. Важливо, щоб Конституція України була саме такою.

За останній період часу в Україні питання розробки та внесення змін до Конституції України набуло надзвичайно важливого значення.